

A nemesek foglalásai s a hajdúk zsarolásai. — Vásárhely Borsodmegye előtt tesz panaszt. — A Bercsényiek hírnevének alázszállása. — Bercsényi Miklós Vásárhelyt zálogba adja. — Azt Ráróssal, Szenterzsébettel, Szentalberittel és Kéktópusztával együtt Pap János foglalja el. — Hegyesyné is számot tart Vásárhelyre. — Széll M., Török B., Széký P., Hatvani és Keglevich birtokszerzései. — Balassa Imre, Batida ura ellen, Makripodáry püspök óvást tesz. — A végházak őrsege továbbra is az alföldre jár rabolni. — Itt minden törvényes rend felbomlik. — A véghelyek fizetlensége és rablásoktól eltűlése. — A délvidék megyéi egymással szövetségbe, a jobbágy-ságot fegyverzik fel. — Kende Gábor zsarolásai Vásárhelyen és egyebütt. — A török előnyomulása e vidéken. — A vasvári béke után a magyar katonái rablások ismét megkezdődnek városunkban is. — Borsodmegye ezeket a kassai országgyűlésen panaszolja el. — A város Wesselényi nádorhoz fordul orvoslattért, aki a fosztogatásokat keményen eltűltja. — A város terjeszkedése. — Elfoglalja Szentalbert, Szenterzsébet, Rárós, Igló, Tótkutas, Szenttornya pusztákat, mi ellen Török B., Széll M. és Pálffy püspök óvást tesznek. — Utóbbik visszaköveteli a püspökség régi birtokait s az új földesurak bitortlásai ellen védekezik. — A város Soltot, Kéklóráróst, Rétkopáncsot használja. — Viczmándy e miatt tiltakozik és fenyegetődzik. — Makripodáry püspök is újra követeli itteni régi jószágait s Pereskulast és Mágocsot, a csanádi püspök javait, magának adományoztatja. — A város Sámsonit, Tótkutast, Körtvélyest, Férgedet és Tömpöst, Fecskést, Csomorkányt, Orosházát bírja. — Bercsényi M. Széll Miklósról bizza itteni jószágait. — De ezekhez most mások tartanak igényt. — A Básthya, Csanádyak és Lórántfy Zsuzsánna Csomorkányhoz és Fecskéshez szereznek jogot. — Dobóczy és Széll M. Gorsát, Széký P. Derekegyházát, Szőlősy Sámsonit, Tótkutast, Körtvélyest, Hatvani Soltot, Keglevich Algyót és Mindszentet bírják.

Várssuuk azon határozott föllépésével, hogy a török birodalma alatt nyögő Csanádmegyétől a maga elhatározásából önállóan elszakadt s Csongrád- és Borsodmegyéhez csatlakozott, igen sokaknak figyelmét magára vonta. E mindent kockára tevő föllépésben a körös—marosközi magyarság lelke szólalt meg, mely a török rabszolgaságból visszavágyott a rég elhagyott anyaország keblére. A török jogara alatt a ráczok terjedtek és hatalmasodtak el az egész délvidéken, az iszphahiák nekik kedveztek, mert magyar jobbágyot úgy sem kaphattak. Csanádmegyét tulnyomóan és Csongrádmegyét felerészben ők birták :¹ — csak Szeged és Vásárhely körül volt még néhány magyar falu. Mikor tehát országszerte nyilvánvaló lett, hogy az alföld gazdag térségein még egy csomó magyarság lakik, elszakadófélen a töröktől s jóformán gazdátlanul : a birtokszerzés vágya különösen megszállotta az embereket. Első sorban a felsőmagyarországi, fegyverben és hivatalban lévő urak, kik sovány zsoldjokat és fizetésöket a hiánynyal és zavarokkal küzdő királyi pénztárakból nem kapták, vetették szemeiket e tájakra, hogy magoknak birtokokat és uradalmakat alakítsanak, s eljárásukra a törvényszerűség kellékeit is lehetőleg megszerezzék. A vitézlő urak, kiknek egynémelyike, mint az előző fejezetben említett Széll Mihály, a birtokszerzés legelső kellékével, a nemességgel sem birt, behódoltatták, vagyis adófizetésre kötelezték és megszarolták a védtelen lakösokat, aztán annak rendje és módja szerint, mintha legigazibb jószágukról lenne szó, kölcsönösen tiltakoztak egymás bitan-

¹ Csongrádmegye községei nemzetiség szerint elősorolva Borsodm. Ithan, jzkvi töredékek 273. l. és Proth. VI. 659—660. II.

golásai és erőszaktételei ellen, egyszersmind azonban rajta voltak, hogy az elfoglalt birtokokról magok számára valami törvényes birlalási czimet, zálogjogot, haszonbérletet vagy királyi adományozást szerezzenek, mely utóbbi annál könnyebben ment, mivelhogy az idők viharaiiban a régi jogos tulajdonosoknak irásaik; sőt emlékek is elveszett, másfelől az új követelők érdemei és fizetlensége nyilvánvalók voltak, a törvényes eljárás pedig nem a helyszínén, hanem Borsodmegye valamelyik félreeső végvárában folyt le, miről a régi jogszerű tulajdonosoknak, vagy ezek ivadékainak tudomásuk sem lehetett.

Ily körülmények közt a nemzethez és a magyarhoni vármegyékhez való visszakapcsoltatás szokatlan terhei még csekélységek voltak azokhoz az irgalmat nem ismerő sarczoltatásokhoz képest, melyeket a föld-éhes urak a jóhiszeműleg csatlakozó községeken egyre-másra elkövettek. »A sok külön-különféle hatalmasak minden naponként rajtunk való regnálásoknak — az Isten ő szent felsége a megmondhatója« — írják a m.v. á s á r h e l y i főbiró, Kos Márton és esküdt tanácsa Borsod- | 1649. jul. 29. vármegyéhez abból az alkalomból, hogy egy csapat nánási katonaság zsarolta a várost, mi miatt az alispán rendeletének idejében eleget nem tehettek.¹ A Bercsényiek magok sem voltak képesek itteni jószágait a rablók ellen megvédeni. Az özvegy nagyszony, Lugasy Borbála, még maga is életben ber volt s egyik felvidéki birtokában, Pöstyénben huzta meg magát öregségére. Fjainak befolyása a kormánynál, hatalmuk és gazdagságuk már ekkor igen meggyöngült és alászállott. Bercsényi Imre érsekujvári tisztt, egy általa elkövetett gyalázatosság

¹ A levél Borsodm. ltrában.

következtében fogságra vettetett s a jószágvesztéstől is csak a királyi kegyelem tartotta meg.¹ Testvérei II. Rákóczy György zászlai alatt harczoltak, s közülök I. Miklós csak később küzdötte fel magát hatalomra és hirnévre, mikor t. i. a magyar király szolgálataiba visszakerült, — miután már előbb Pöstyént az erősebb Forgácsnak volt kénytelen átengedni, s miután ellene s testvérei ellen atyjok adósságáért előzetesen királyi foglalás rendeltetett el.² Vásárhelyi részét is báty-| 1656. jának, Imrének, zálogosította el.³ Tőlük nem volt nehéz az ónodi alkapitánynak, Pap Jánosnak, városunkat s Rárós, Szenterzsébet, Szent-albert és Kéktópusztákat elfoglalnia. mi ellen Imre ur csak későn tiltakozott az esztergomi káptalan előtt,⁴ nem tudva, vagy nem emlé- | 1656. keze arról, hogy a nev. puszták, melyek a város-hoz akkor nem tartoztak, a Bercsényiek 1636-iki adománylevelében nem foglaltattak bele, s hogy azok birtokába Pap János és Petrovics Péter már 6 év előtt törvényes formaságok közt beiktattattak.⁵ | 1656.

Egy időben maga a király, Ferdinánd, is panaszt emel az erdélyi fejedelem előtt amiatt, hogy ez Vásárhely egyrészét nemes Hegyessy Jánosnak adta, kinek özvegye azt most erőszakosan el akarja foglalni. Minthogy pedig az ily adományozások »a mi birodalmunkban« a szent korona jogait sértik, kéri a fejedelmet, hogy az özvegyet és utódait tiltsa el a birtokbavételtől.⁶ A leg-

¹ Kir. levelek. Orsz. lt. Kanc. ir. 1646-ból, 112, 115. sz.

² Kir. intő és foglaló levelek u. o. 340, 341. sz.

³ Esztergomi főkápt. lt. lib. 18., fol. 45. l.

⁴ Esztergomi főkápt. lt. capsza 54., fol. 5., no 16.

⁵ Jászai konvent lt. Ao. 1650; P. fasc. 4° no. 83.

⁶ Kir. levél. Orsz. lt. Kanc. ir. 337, 342. V. ö. Thaly, Bercs. Csal. I, 232—3.

több foglalás és birtokszerzés azonban épen a király végbeli tisztjei által történt. Széll Mihály, Pap János, Török Bálint, Széky Péter, Hatvani András, Keglevich Miklós királyi vagy nádori adománylevelek útján majd ez, majd amaz puszta falura tették rá kezöket, bár a nagy távolság és a töröktől való félelem miatt gazdálkodást ezeken sem magok nem folytathattak, sem a földesuri javadalmakat közvetlenül be nem szedhették, hanem évi bérért átengedték azokat a vásárhelyieknek, kik helyben lévén, legeltetés és halászás által annyi, — amennyi hasznát vehették az elhagyott területeknek. Mások, mint Balassa Imre, az adományozókat félre is vezették, s eladtak, vagy magoknak ajándékoztattak olyan jószágokat is, melyekre jogos tulajdonosaik még számot tartottak. Így sikerült neki nádori és királyi adományleveleket eszközölnie ki Batidára, Lelére, Makóra s több püspöki javakra,¹ melyeket, habár a beiktatás ellen Makripodáry János püspök s egyéb birtokosok még idejében erélyesen óvást tettek,² birtokában tartott és adóztatott. Az alföldet általában senki-földének tekintették. A végházak rabló-fészkekké váltak ránk nézve; mi pedig a várbeli tisztek s egyéb katonai csapatok és a birtokaiból kizavart és elzüllésnek indult bujdosó nemesek rablókalandozásaik és fosztogatásaik célzábláivá lettünk. Ide járt mindenki, akinek nem volt miből élnie, vagy aki nem volt megelégedve a magáéval, földet foglalni, marhákat elhajtani vagy legeltetni, s a lakosságtól pénzt s egyéb ingóságokat csikarni ki. Az a körülmény, hogy Jenő és Várad a Bánsággal s egész Erdély-

¹ Borovszky, Csanádmegye története, II. 190, 191.

² Pesty Frigyes, Magyarország helynevei, I. 31. Oltványi, Csanádi püsp. megy. birtokvisz. 12. l. Reizner, Makó város története, 27.

lyel együtt a török uralma alá került, s Bihar, Árad és Zarándmegyék s vidékünk területén megszűnt a király és az erdélyi fejedelem hatalma, s rendszeres közigazgatás Csongrád és Csanádmegye határában sem létezett, ismét teljesen megrontotta a helyzetet, tárt kaput nyitott a kalandorok, földönfutók, az alsóbb és főbbrangu szegény legények kapzsiságának, kik a hon különböző vidékeiről tartózkodás nélkül törtek ránk, hogy e félreeső helyen szabadon zsákmányoljanak s erőszakosságaikat semmiféle rendelettel, még királyi parancsokkal sem lehetett megfékezni. A török nem tekintette feladatának, s nem is volt hozzá elég ereje a hódoltsági helyeken a vagyonzságot fenntartani. Magokra hagyta tehát azokat, legfőlebb felhatalmazta a fegyvertelen lakosságot, hogy a kóborló hajdúkat és huszárokat elfoghassa és felakaszthassa.¹ Másfelől, s ez volt a rablások főoka, a várak őrségei arra voltak utalva és kényszerítve a szükség által, hogy zsarolásból éljenek, mivelhogy zsoldjokat és fizetésüket néha évszámra sem kapták ki,² s a parancsnokoknak felhatalmazásuk is volt arra, hogy ily esetben az őrség tagjai közt a falukat önfentartás céljából kioszthassák.³ A nyomorult lakosság s ezek törvényes földesurai, olykor az erdélyi fejedelmek,⁴ koronként keserves panaszt tettek a király előtt e kétségbeejtő fosztogatások miatt. Ferdinánd szigorú parancsokat is küldött szét | 1653. szept. 1. gr. Forgács A.hoz, a nádorhoz, az ónodi, diós-

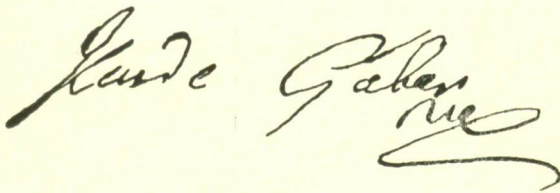
¹ Bővebben Salamon, Magy.-orsz. a török hódítás korában, 262—265. II.

² Egykorú közvetlen értesítések. Századok 1885. 709, 710. II.

³ Salamon, i. m. 151—152, 362.

⁴ Az erdélyi fejedelem panaszlevele, Orsz. It. Kanc. ir. 239. sz.

győri stb. várak kapitányaihoz a rablások megakadályozása s megbüntetése tárgyában:¹ de ezeknek semmi foganatja sem volt, sem nálunk, sem a vidék többi részén. A magyar vitézek fosztogatásai rendszeresek voltak, Pestmegye, a Jászkun kerület² és Hevesmegye területén is. Végre ez utóbbi Csongrád, Szabolcs, Borsod s Gömörvármegyéket felhívta, hogy a »végvárak s egyéb csavargók istentelen zaklatásainak s betöréseinek« megzabolázása végett egyesült értelemmel fegyverezzék fel a jobbágyságot, hogy ez közös erővel üldözze a gonosztevőket.³ Csongrád me- | 1661. gyének pedig e czélból már fegyverviselési engedélyt is ad a török.⁴ De az adott viszonyok közt

40. sz. Kende Gábor névirása.

a célravezető szervezkedés s az okos és erélyes intézkedés lehetetlen volt, s így minden maradt a régiben, annyival inkább, mert a végházak folytonosan a fizetetlenséggel küzdöttek. Így sarczolták az ónodi katonák a békésmegyei köz- | 1667. ségeket, éveken át oly rettegésben tartván ezek lakóit, hogy lakhelyeiket sem éjjel, sem nappal nem merték hosszabb időre ellragyni s emiatt a

¹ Ferdinánd király parancslevele a makaiak érdekében u. o. 131. sz.

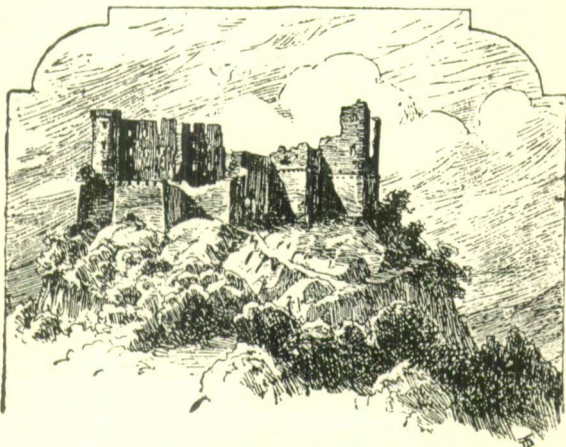
² Gyárfás, Jászkunok tört.

³ Szederkényi, Hevesm. tört. III. 273.

⁴ Salamon, i. m. 266.

határ távolabb eső részeiben nem is szánt-| 1662.
hattak.¹

Ez időtájon Erdélyben is igen zavarosak voltak a közállapotok, s a fejedelemség birása érdekében a török, a német s az ország rendei egymás ellen hadban állottak, minek következtében a prédára lesők száma még inkább megszorodott. Ezek nevében Kende Gábor és társai, — kik a török által kinevezett Apafi ellenében Kemény

41. sz. Huszt vára most.²

Simont akarták Erdély trónjára ültetni, s kik Erdélyből, melyet a török csapatok különben is elpusztítottak, kiszorulva, a Szatmáron ülő császári hadakra is támaszkodva, Huszt-on táboroztak, két izben is sar czot vetettek az alföldi községekre, névszerint V á s á r h e l y re, Szentesre, Makóra, Mindszentre, Sz.andrásra, Öcsödre és Füldeákra, jobbára

¹ Egykoru tudósítás Géresinél, gr. Károlyi It. IV. 471—473.

² Szilágyi, Magy. nemz. tört. VI. k. után.

paplant és női ruházati czikkeket követelvén rajtok, esküvel is fenyegetődzvén, hogy azok meg nem adása esetén életöket és javaikat el fogják veszteni, s orruk, füleik le fognak vágattatni stb.¹

Nincsen tudomásunk, hogy az alföldiek s közelebbről a vásárhelyiek megadták-e a rájuk rótt sarczot. De bizonyos, hogy Kemény és pártja csakhamar megsemmisítették, s a török roppant sereggel Párkány felé vonult felfelé, miközben az Alföldet,² s Apafit is személyesen csatlakozásra parancsolta, N.váradtól Lugosig minden Erdélybe vezető utat hatalmába kerített, s ezzel a husziak felől is bátorságba helyezett bennünket. De azután ismét nem biztosíthatott bennünket a Magyarhonból ránk törő katonai rablócsapatok ellen, melyek, habár a hadviselő felek közt Vasváron bé- | 1664. kesség kötöttet, újból kezdték itteni garázdálkodásaikat, annyival inkább, mert háboru végeztével a katonaság tetemes részét szokás szerint most is elbocsátották, amely aztán máskép' élni nem tudván, teljes erővel és élszántsággal folytatta a kegyetlen rablásokat. A város ily helyzetben először a vármegyéhez fordult panaszával, mely is azokat szívére vevén, a kassai országgyűlésre menendő követeinek utasításai közé irta e sérelmek orvoslását is. »Mint hogy«, így szól a vármegye, »a sok csintalankodó, kőborló, marhahajtó, szegénységet nyomorgató latorok . . . száma annyira elszaporodott, hogy az rettenetességbe kiáltó sok gonosz-

¹ Kendéék eredeti levele Borsodm. Itban, Politic. actor. materiae III., fasc. III., fr. 20. közölve Zsilinszkynél, Csongrádm. tört. I. 253—256. (A bujdosók 1663. máj.-ban már N.bányáról könyörögnek támogatásért a császári miniszter előtt. Levelök Szilágyinál, Erd. orsz. gyűl. eml. XIII. 233—236.)

² Husszein váradi pasa levele kivonatban Debreczen város jk.ben 1663-ból, 175. l.

ságuk és nyomorgatások miatt az földnek lakosai sem házoknál bátorságosan nem lakhatnak, sem penig kívül az mezőkön és utakon békességesen nem lehetnek és járhatnak, kiváltképen nemes csongrádmegyei szegénységet, u. m. nevezetesen az vásárhelyieket és többi lakosít Csongrádmegyének, kiknek marhájokat éjjel és fényes nappal is szemök láttára minden igaz ok nélkül hajtják, és tülök vagy teljességgel elviszik és felprédálják, avagy penig, ha szintén visszaadják is, megsarczoltatván az marhás gazdákat, készpénzen, avagy penig erős kezesség alatt adják vissza marhájukat, kiknek az ő égbenkiáltó sok gonoszságok, hogyha meg nem zaboláztatik, félő, az egész alföldség utolsó pusztulásra ne jusson, reánk is penig közönségesen, minthogy ezzel . . . az törököt és pogány nemzeteket ez békekötésnek felbontásában ellenünk irritálják és provokálják, tarthatunk attól, hogy Isten jóvoltából az elmúlt háborúságos üdökben kezünk között megmaradott kicsiny darab földünkre is utolsó romlást és veszedelmet ne hozzanak.« Meghagyja tehát a vármegye a maga követelnek, hogy a nádortól és az orsz. rendektől olyan tilalmat eszközöljenek ki »a csavargók és kőborlók ellen«, hogy »mind seregestül, mind kevés számmal szünjenek meg az alföldre való járástul, s ne legyen szabad az alföldre se kvártélyozni, annál inkább marhát hajtani, menni az katonáknak« az igaz földesurak engedélye nélkül; hogy »valaha immár az sok szorongatástul legyen pihenése az szegénységnek«. ¹ A város azonban egyidejüleg egyenesen a nádornál is panaszt emelt a rajta esett sérelmekért, s annak oltalmát különö-

¹ Borsod- és Csongrádmék utasításai 1665. nov. 7-ről, Borsodm. Iiban. Polit. actorum materiae V., fasc. II., fr. 363.

42. sz. Wesselényi Ferencz nádor.
Birtokunkban levő egykoru metszvény után.

sen kikérte. E czélből megbízott embereitől küldött levelében egyebek közt így ír: | 1665. nov. 3.
 »Nincsen az az éktelen, kimondhatatlan és kigondolhatatlan iszonyuság és undok fertelmesség, húzás-vonás, szitok-átok, gyalázat, becstelenség, akit rajtunk, feleségeinken és házunk népén nem cselekesznek; de hitünkre mondjuk, nincsen ég alatt az az ember, aki nyelvével ki tudná mondani és kezével le tudná rajzolni azoknak éketlen cselekedeteket és szavokat.« Mindazáltal a város néhány féktelenkedőnek neveit amennyire megtudhatta s erőszakosságait egy külön levélben az országgyűlés számára feljegyezte, s megbízottaitól elküldte.¹ Hasonló panaszokat terjesztett fel a vidékről több község is. A nádor tehát ekkor az ország összes hatóságaihoz, különösen pedig a végházakhoz körrendeletet bocsátott ki, mely szerint »panaszkodván nagy keserves panaszszal előttünk nemes Csongrád és Csanád vármegyékbeli városokban, falukban lakozó szegénység, hogy az sok fel- és alájátó imitt-amott lappangó és széllel lézengő csavargók és kóborlók zaklatásai s egyéb katonák, hajdúk kvártéllozásai s nyomorgatásai miatt nagy szegénységre jutottak nyavalyások úgyannyira, hogyha . . . afféle szüntelen való nyomorgatásoktól még nem óltalmaztatnak, teljességesen el kelletik pusztulniok«. Annak okáért az 1649: 84. t.-cz. alapján »fejvesztés alatt« megtiltja a katonáknak, hogy a nev. megyék területén »hatalmasan beszálljanak, szegénységet sarczolják, zaklassák, marhájokban, vagy akár mely javaikban megkárosítsák«. Egyszersmind felhatalmazza a panaszosokat, hogy »akik őket ilyenképen nyomorgatják, szabadon mindenütt üzvé, kergetvén, megfoghas-

¹ A vásárhelyiek eredeti levele a város pecsétével az Orsz. ltban. Wesselényi cs. ltra.

sák, s ha végbeliek lesznek, generális vagy végbeli kapitány uraimék kezekhez vigyék erős büntetésre, a másféle garázdákat pedig a vármegye kezeibe adják«. Kötelezi egyszersmind a végházakat, hogy az efféle latrok üldözésében a panaszosoknak segítségére és oltalmára legyenek.¹

Ily körülmények közt, mikor az alföldi jószágokat az államok, a földesurak és a katonák tényleg senki-földének nézték, ahol nem volt érvénye a törvénynek és a jogos birtoklásnak, megszűnt a közbiztonság s mindenki annyit foglalt, amennyihez ereje s módja volt, — természetesen tartathatjuk, hogy városunk is ugyanerre az álláspontra helyezkedve, az üresen maradt pusztá telkeket s falvakat, melyek lakosai jobbára úgyis az ő kebelén huzták meg magokat, egymásután birtokába vette, használta, sőt idővel saját határához is kapcsolta s nem engedte át a földéhes kalandorok kapzsiságának. Így hát az ujdonsült s katona földesurak, a Széll, Pap, Hegyesi, Széky-féle birtokosok sem sok hasznot, sem háborítatlan békességet nem élveztek körünkben. Így történt, hogy Pap János nemsokára panaszt és óvást emelt 1650. szept. 7. Borsod és Csongrádvármegyék gyűlésén, Ónodon, a város ellen amiatt, hogy ez az ő Szentalbert, Szentersébet, Rárós és Igló pusztáit haszonélvezi. Pár évvel később gazdáink a szente- 1652. tornyai réteket legeltették jószágaikkal, miért 100 tallérból, 4 ökörből és 2 tehénből álló kárpótlásban egyeztek meg a Szendrőben lakó tulajdonosokkal, t. i. Török Bálinttal és Széll Mihálylyal,² mely érzékeny bírság azonban nem

¹ W. levele 1665. nov. 18-ról, Pestmegye Itrában.

² Az egyezséglevél a Ileszi konvent Itrában, 1652. no. 34. Elench. 1600—1699. T. 113.

tartóztatta vissza a város lakosait attól, hogy a nev. földesurak tótkutasi és szttornyai pusztáit s ezek vizeit tovább is ne éljék, mi ellen ezek újra, meg újra tiltakoztak.¹ Pálffy Ta- |1652—3. más ujonnan kinevezett csanádi püspök is panaszkodott a városra, hogy a püspöki dézma haszonbérét, melyet öt falu után régi egyezség szerint 115 tallérban állapítottak meg, a többi árendás községekkel együtt »vakmerőségre hajtván fejeiket, elmulasztják felvinni« Szeredre a Ker. János neve napjára,² noha a püspök követelése nem volt épen méltányos, mert ő az elpusztult falvak után is sürgette a dézmaért, valamint azon lakatlan területekért is, melyekért a város az ónodi kapitánynak, Keglevich Miklósnak, fizette a haszonbért, kinek ezen a vidéken nagy birtokai voltak. A püspök azonban erélyesen követelte vissza régi birtokait, s nemcsak ezek mindegyikét hívta fel kemény fenyegetések mellett a meghódolásra, hanem pár év múlva a királylyal Lippay érsek- |1654. szept. 2. nek, az ország főbb katonai parancsnokainak és az illető megyék főispánjainak is levelet íratott, melyben ezek utasítatnak, hogy a püspököt teljes erővel támogassák, a maga Csanád és aradmegyei jószágainak visszafoglalásában, melyek közt Pereskutas és Mágocs is külön megemlítettnek, valamint a jogtalan bitorlók, névszerint Keglevich, Székly Péter, Török Bálint és Széll Mihály is,³ mely parancsolatot a püspök a ki-

¹ Török Bálinték újabb óvása 1652. nov. 27-ről, Borsodm. Itrában Prothoc. 7., fol. 85. Másolata a gr. Károlyi nemz. bpesti Itrában. 1653. jan. 8-ről újabb óvás a leleszi konvent Itrában, 1653. no 19. Elench. 1600—1699. T. 115.

² A püspök levele Eszt. főkápt. Itára, caps. 67., fasc. 8., no 20. és Nemz. muz. lt. fol. lat. 2255. sz. Borovszky, Csanádv. tört. 231, 234.

³ A levél Orsz. lt. Kanc. ir. 282.

rállyal a következő években is több ízben meg-
ujtattott. A vártisztek azonban a parancsolatra
szint' oly keveset adtak, mint városunk, mert ez
a püspöki jószágokat tovább is élte, habár ez ellen,
Csárpára nézve Török Bálint Borsodmegye
széke előtt szintén formasierü óvást emelni nem
tartózkodott.¹ Ugyanez évben el- | 1656. jan. 17.
foglalva tartotta a város Solt pusztát is, ámbár
az ellen Hatvani András tiltakozott,² valamint
Kéktóráróst és R.kopánecsot is, habár ez
utóbbiakhoz most, mint a Viczmándy-féle jó-
szágok új gazdája, Széký Péter tar- | 1659. márcz.
totta jogát,³ sőt ez uton ugyancsak Széký magá-
nak a városnak egyrészt s Körtvélyest is kö-
vetelte s adó nem fizetés esetére karhatalommal
fenyegetődött.⁴ A váci püspök, | 1658. aug. 28.
Makripodáry Jácint sem nézte tétlenül itteni
javainak veszendőségbe menését, s azok megtar-
tása s illetőleg visszakapása érdekében ugyanolyan
oltalomlevelet eszközölt ki a királytól, minőt ez
néhány évvel előbb a csanádi javára | 1660. jun. 21.
kibocsátott: mikor is, hogy a zavar teljes legyen,
a felség Pereskutast és Mágocsot, melyeket
korábban a csanádinak javai közé sorozott, a vá-
czinak ítéli oda, s rendeli megoltalmaztatni. Azon-
ban valószínű, hogy Sámson, Rárós, Tótku-
tas és Körtvélyes határait is a vásárhé-

¹ Borsodmegye szendrei gyűlésének jkve a leleszi konvent ltrában, Elench. 1600—1699., T. 116., sub. no 30. 1657.

² Borsodmegye jk. proth. 7, fol. 2 gb. (hiteles másolata a gr. Károlyi nemzetség bpesti ltrában.)

³ Széký Péter óvása a vásárhelyiek ellen u. o. Az adás-vételi szerződés a csongrád- és csanádmegyei birto-
kokról leleszi konvent lt. Elench. 1600—1700., proth. 95.
5. 139.

⁴ Borsodm. jk. Proth. 7. fol. 423. (hiteles másolata a gr. Károlyi nemz. bpesti ltrában.)

lyiek használták egy idő óta, mert Wesselényi nádor ezek bitorlói ellen rendeletet | 1663. jul. 20. bocsátott ki,¹ s egészen bizonyos, hogy Férget és Tömpöst Makóval közösen bírta, mert ez évben ugyanaz a nádor utasítja a két | jun. 15. várost, hogy azok után a Keresszegi Kis-eknek adózzanak.² Ugyanez időtájban Fecskés, Csomorkány, Orosháza a Básthya-akra és Csanády-akra volt törvényesen írva,³ de ezeket a helyeket, valamint Szerzsébetet, Iglót, Szalbertet, Ráróst és Kéktót most is a vásárhelyiek élték.⁴ Bercsényi Miklós tehát, ki időközben hősiességénél és az uralkodó irányában szer-

43. sz. Básthya-czimer.⁵

zett érdemeinél fogva altábornokká, a bányavidéki várak parancsnokává, kir. tanácsossá és kamarássá emelkedett, meglelégedéssel láthatta, hogy mint nőtt meg az ő öröklött városának határa, s országos gondjai között is több figyelmet fordított arra, mint eddig tevő, minek bizonyosága az, hogy itteni javainak igazgatójává és felügyelőjévé a maga hű emberét,

¹ Orsz. lt. Neo. reg. fasc. 853, no 52.

² A nádor levele u. o. a Wesselényi iratai közt.

³ A m. tud. akadémia ltban. Podhraczký regestái. (Borovszky sziv.)

⁴ Básthyné és Pap János tiltakozásaik a vásárhelyiek ellen, Borsodmegye ltrában, megy. jk. proth. 8. fol. 22. és 53. (Hiteles másolatban mindkettő a gr. Károlyi nemz. bpesti ltrában.)

⁵ Siebmacher Wappenbuch-ja után.

Széll Miklóst nevezé ki, hogy ez | 1665. ápr. 1. őt jogai és érdekei megoltalmazásában a hatóságok előtt is képviselhesse,¹ s különösen a Borsodmegye előtt történhető birtokadományozásokat ellenőrizhesse, amire annál inkább szükség volt, mert területünkön s annak környékén, habár az a hódítás jogán még mindig a törököt illette, akkor tájon ott osztogatták legsűrűbben a királyi és nádori adományokat. Magához Vásárhelyhez Hegyessy, Pap János és Széky Péter tartottak igényt, Fecskést és Csomorkányt Básthy János, még régebben Csanády és társai szerezték meg, s ezek utódai arra a nádortól jogot is nyertek, habár Dobóczy Péter már előbb Lórántffy Zsuzsánnának adta el. Derékegyházán a Széky Péter örökösei, Gorsán Széll M. és Dobóczy osztottak meg, Sámson, | 1662. Tótkutast, Körtvélyest Szöllősy Mihály és társai tartották magokénak, Soltot | 1663. Hatvani A. nyerte el, a püspöki jószágokhoz pedig s Algyőhöz, Mindszenthez, Aporhoz s egyéb helyekhez Keglevich szerzett jogot, rajtok kívül is többen mások, úgyhogy az új birtokosoknak és adományozásoknak ez időtájt szere-száma is alig volt.

---

¹ Thaly, Bercsényi család, I. 248.